

От 2-а и 3-а стр.

По същия начин доста голяма част от всички ферми наемат за частична заетост собствениците на стопанството и членове на семействата им – съответно 24% и 12%.

Освен това, голяма част от фермите наемат сезонно собствениците (12%) и членовете на семейството (22%). Следователно, собствениците на фермите представляват голям дял от общата работна сила в сектора (37,2%), включително една четвърт от постоянно заетите, 5,4% от частично заетите и 6,2% от сезонно заетите лица на земеделските стопанства. Подобно, фамилните членове представляват 28% от общата работна сила, наета във фермите, включително 15,4% от постоянно заетите, 7,2% от частично заетите и 5,3% от сезонно заетите лица в земеделието. Всичко това е съвсем разбираемо, тъй като основната цел на повечето земеделски стопанства е да бъдат осно-

вен източник на заетост и доходи на собственика и членовете на домакинството.

Друга основна причина за това е, че собственикът(ите) и членовете на неговото(тяхното) семейство имат най-силни интереси и мотивация за ефективна инвестиция в специфичен за стопанството капитал за сътрудничество, ограничаване на опортюнизма и разрешаване на спорове (в случай на коалиция) и повишаване на общата производителност, ефективност и устойчивост ("притежатели на остатъчните права на стопанството"). Следователно транзакционните разходи за този тип (критично за фермата) снабдяване с труд са нулеви (стопанство от едно лице) или много ниски (семейна ферма или партньорство). Обикновено не се използ-

ва официално (писмено) споразумение (договор), докато отношенията във фермата се управляват ефективно от доверие, самомотивация, споделяне на информация, постоянно сътрудничество и адаптиране, самоограничаване на опортюнизма и „вътрешно“ разрешаване на споровете.

Нещо повече, предимно едни и същи лица се наемат като постоянни, частично заети и сезонни работници – от две трети от стопанствата на постоянно зает, почти за всяко трето за частично зает и повече от половината за сезонно зает труд. Честото наемане на едно и също лице(а) минимизира значително транзакционните разходи на отношенията между страните. Позволява да се развият специфични знания за фермата, лични познания, връзки и при-

ятелства, да се подобри обучението на работното място, да се мотивира сътрудничеството и (само)ограничи опортюнизма (който лесно ще бъде наказан, като не се повтарят/подновяват взаимоотношенията между едни и същи страни), и в крайна сметка да се улеснят и намалят общите разходи за снабдяване с труд.

Освен това се използват

различни методи на заплащане на труда, предназначени да стимулират (семейна и наемна) работна сила към повишаване на ефективността на стопанството, споделяне на (естествен, пазарен, управленски и т.н.) риск и минимизиране на разходите за снабдяване и използване на труда. Възнаграждението на по-голямата част от постоянно заетите работници е или

с дялове в собствеността, характерно за собствениците и членовете на семейството (35%), или смесено с фиксирана заплата плюс бонус според крайните резултати на стопанството, прилагано за собственици, членове на семейството и наемен труд (52%).

От друга страна, заплащането на частично заетата и сезонно заетата работна сила е предимно повременно, когато индивидуалният принос към крайната продукция е трудно измерим или силно неопределен поради други природни, икономически, поведенчески и др. фактори – съответно за 47% и 50% от заетите. Възнаграждението основано на резултатите от дейността за частично заетите и сезонно заетите се използва широко, когато индивидуалният принос се установява лесно (напр. извършване на стандартни операции, прибиране на реколтата и др.) – съответно за 42,4% и 46,3% от заетите. В последния случай трудовият договор (заплащане въз основа на резултата) е доста подобен (не се различава) от договора за доставка на услуги за извършване на определени селскостопански дейности.

Съществуват значителни различия в снабдяването на работна сила за видове фермерска дейност. Малко повече от половината от стопанствата използват заетата работната сила предимно в дейностите по управление на фермата, 56% от тях използват работната ръка предимно в растениевъдни дейности, а 23,5% предимно в животновъдни дейности.

Броят на заетите лица в основните дейности на стопанствата варира значително, като най-малък е за заетите предимно в управлението на стопанството (0,46), среден за заетите предимно в животновъдството (0,85) и най-висок за заетите предимно в сектора на растениевъдството (1,98). По-малко от 5% от общата работна сила в стопанствата на страната е заета предимно в управлението на ферми, 22% са специализирани в растителни производствени дейности, а 4% са ангажирани основно в животновъдство. Всички тези числа дават известна представа за вътрешно-стопанското разделение на труда в българските ферми, типа на заетост при снабдяване на работна ръка за основните области на дейността на стопанството и относителния принос на основните селскостопански сектори в общата фермерска заетост и икономика.

В голям брой стопанства е развито вътрешностопанско разделение между управленски и производствени дейности. То

е особено развито във фермите с растениевъдно производство, където 76% от стопанствата, използващи работна сила предимно в управленски дейности, също така използват работна сила, предимно специализирана в растителни производствени дейности. Същият дял за фермите в животновъдните дейности е малко над 30%. В същото време стопанствата със специализирана работна сила както в растениевъдството, така и в животновъдството отчитат висок дял на заетите, ангажирани предимно в управлението на стопанството – съответно 68,9% и 65,4%.

Междуетрасловото разделение на труда също е развито в значителен брой стопанства. Видът на работната сила и начините на заплащане на труда също се различават в зависимост от секторите на фермерска дейност. За предимно растениевъдната дейност на стопанствата почти 32% от фермите използват труда на собствениците и 17,4% от тях на фамилни членове. От друга страна, в предимно животновъдни производствени дейности само 11,3% от стопанствата използват труда на собствениците и малко по-малко от 5% тях на фамилни членове. Почти всички ферми използват предимно едни и същи лица, специализирани в управление на фермата и в животновъдни дейности. Обратно на това, тежестта в ангажираните предимно в растениевъдни дейности на стопанствата е по-висока, а честотата на заетост на едни и същи лица е много по-ниска – 63%.

Най-разпространеният начин на заплащане за заетите лица в управлението на фермите е в зависимост от резултатите (60,5%), следван от повременно възнаграждение, (23,4%), фиксирано заплащане, комбинирано заплащане с бонуси (8,6%), и с дялове в собствеността (7,4%). По-голямата част от работната сила, заета предимно в растениевъдно производство на стопанствата, се заплаща на базата на време (46,5%), значителна част (40,5%) получава заплащане въз основа на резултатите, а около 12% имат смесено фиксирано заплащане, допълнено с бонуси.

Най-популярният начин на заплащане на труда на заетите в животновъдно производство на стопанствата е в зависимост от резултатите (44,9%), следван от повременно възнаграждение (31,9%) и смесеното заплащане на фиксирани заплати и бонуси (21,7%).

Трудовото възнаграждение с дялове в собствеността се прилага за малък дял (1%) от заетите лица специализирани в растениевъдно и животновъдно производства.

Каюнис®

**ФИЗИОЛОГИЧНИЯТ
ФУНГИЦИД В ЖИТНИ**

50 Л + 5 Л БЕЗПЛАТНО

www.cropscience.bayer.bg

Използвайте продуктите за растителна защита съгласно инструкциите, посочени в етикета.